

OZARJENA NOČ

(pesem Richarda Dehmila iz zbirke »Ženska in svet«)

*Dve postavi gresta skozi mrtev, mrzel gaj,
mesec plava poleg, postavi zreta vanj.
Mesec plava prek visokih hrastov,
brez oblačka je nebeška luč,
ki temni od nočnih zubljev.
Glas ženske govori:*

*Ob tebi grešna stopam,
otroka nosim, a ni tvoji.
Močno sem se pregrešila;
nisem več verjela v srečo
in vendar me je dušilo hrepenenje
po življenja smislu, po materinski sreči
in dolžnosti; spozabila sem se
in zgrožena dopustila, da moje telo
je objemal tujec
in zato sem se še celo blagoslovila.
Zdaj se je življenje maščevalo,
saj srečala sem tebe.*

*In gre naprej s korakom negotovim,
strmi kvišku, mesec plava poleg.
Njen temni pogled se utaplja v luči.
Glas moškega govori:*

*Otrok, ki si ga zanosila,
naj tvoji duši ne bo v breme,
poglej, kako jasno se lesketa nebo!
Sijaj je zaobjel vse naokoli,
ti pa z menoj brodiš po mrzlem morju,
toda toplina se razliva
od tebe v mene, od mene v tebe.
Ta bo ožarila tujega otroka,
ki ga boš kot mojega rodila meni.
Prižgala luč si v meni,
mene samega si spremenila v otroka.*

*Objame jo čez močne boke.
Njuna sapa se poljubi v zraku.
Dve postavi gresta skozi sveto, svetlo noč.*

(prosti prevod G. P.)

Camerata Berlinske filharmonije

Camerata, ustanovljena leta 2001, najmlajši komorni sestav znotraj Berlinske filharmonije, se je izoblikovala okoli članov prvotnega jedra – Kvarteta Amarcord. Cameratini izjemni mladi glasbeniki, med katerimi so tudi dobitniki nagrad mednarodnih tekmovanj v Ženevi in Muenchnu, so se tako zbrali pod vodstvom Alessandra Capponeja, tudi dolgoletnega vodje priznanega ansambla Schauron, z željo po družnem komornem muziciranju. V svojih interpretacijah stremijo le po najboljšem, saj združujejo pregovorno bogatost zvoka godal Berlinskih filharmonikov z izbrano subtilnostjo komorne glasbe.

Njihov repertoar zajema komornoglasbeno literaturo od baroka, romantike vse do sodobnih del. Ker sloni programsko težišče zasedbe na komornih skladbah, so na njihovem programu tudi godalni kvarteti in okteti, predvsem mojstrska dela Mendelssohna, Brahmsa in Schönberga.

Njihove prve turneje v letu 2002 so jih ponesle na Japonsko, v Italijo in leto zatem še v Francijo. Zasedbi so se na teh gostovanjih pridružili izjemni solisti, kot so Albrecht Mayer (oboa), Miša Majski, Tatjana Vassileva (violončelo), Wenzel Fuchs, Paul Meyer (klarinet), Gabor Tarkövy (trobenta), Paolo Restani in Sandro de Palma (klavir). Uspešnost Cameratinih nastopov potrjujejo tudi ponovna povabila v vse omenjene države gostiteljice.

Moč glasbenega argumenta – vodilo Camerate Berlinskih filharmonikov – opisuje njihove temelje in prav ti jih naredijo tako izjemne: spontanost, strast in veselje ob igranju pa na koncertu zagotovita premoč čarobnega vzdušja nad perfekcionizmom.

Napovedujemo:

• • •
Četrtek, 5. februar 2009, ob 18.00

4. abonmajski koncert
Cikla za mlade – red Furioso
Dvorana Union Maribor

OD KORAČNICE DO RAPA

Univerzitetni pihalni orkester Ljubljana
Simon Perčič dirigent
Slon in sadež moderatorja

• • •
Torek, 17. februar 2009, ob 19.30
4. abonmajski koncert Komornega cikla
Dvorana Union Maribor

TRIO BRAHMS Z DUNAJA

Spored:
Haydn, Brahms,
Mendelssohn Bartholdy

• • •
Petek, 27. februar 2009, ob 19.30
4. abonmajski koncert Orkestrskega cikla
Dvorana Union Maribor

SIMFONIČNI ORKESTER
RTV SLOVENIJA

Walter Proost dirigent
Barbara Hendricks – sopran

Spored:
Hall, Strauss, Barber, Bernstein

CIKEL ORKESTRSKIH KONCERTOV

3. abonmajski koncert

Torek, 20. januar 2009, ob 19.30
Dvorana Union Maribor

CAMERATA BERLINSKE FILHARMONIJE

2008 | 2009

Koncert sta podprla Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije in Mestna občina Maribor.
Informacije in prodaja vstopnic: Narodni dom Maribor, Ulica kneza Koclja 9, 2000 Maribor, vsak delavnik od 8.30 do 18. ure, v soboto od 9. do 12. ure ter uro pred koncertom v Dvorani Union v Mariboru.
Tel. 02 229 40 11; 02 229 40 50; 040 744 122; 031 479 000. **E-pošta:** info@nd-mb.si, prodaja@nd-mb.si

<http://www.nd-mb.si/>

Maribor, Slovenija kandidat za Evropsko prestolnico kulture 2012

ČISTA ENERGIJA!

Maribor • Murska Sobota • Novo mesto • Ptuj • Slovenski Gradec • Velenje

Spored

WOLFGANG AMADEUS MOZART:

Divertimento v D-duru K 136

Allegro

Andante

Presto

Allegro moderato con fuoco

Andante

Scherzo

Presto

* * *

Allegro moderato con fuoco

Andante

Scherzo

Presto

* * *

* * *

Allegro moderato con fuoco

Andante

Scherzo

Presto

* * *

Allegro moderato con fuoco

Andante

Scherzo

Presto

* * *

Allegro moderato con fuoco

Andante

Scherzo

Presto

* * *

Allegro moderato con fuoco

Najpogosteje se talentiranost pokaže že v zgodnjem otroštvu. Mnogi nadarjeni umetniki so pomembna dela napisali še skoraj v svojih otroških letih, medtem ko so veliko redkejši primeri, ko so posamezniki svojo nadarjenost odkrili ali dokončno razvili šele v zreli starosti (pomembni izjemi sta prav gotovo skladatelj Anton Bruckner in Leoš Janaček). Seveda pa velikih talentov ne bi bilo brez velikih učiteljev in razumevajočih staršev, kar dokazujeta tudi življenjski usodi Wolfganga Amadeusa Mozarta in Felixa Mendelssohna.

Mozartov genij je z vso skrbnostjo vzgajal in gojil njegov oče, sicer znani violinist in priložnostni skladatelj Leopold Mozart. Ni dvoma, da je svojemu sinu želel najbolje, prav gotovo pa si je nekaj »dobička« od sinove slave želel tudi sam. Na ta način gre verjetno razumeti številna potovanja, ki jih je z mladim Mozartom opravil v desetletju med leti 1763 in 1773. Sedemletnega čudežnega otroka je oče vozil po dvorih v Münchnu, Augsburgu, Frankfurtu, Aachnu, Parizu, Londonu, Haagu, Amsterdamu, Dijonu in Zürichu, kjer je mali Mozart navduševal bogato aristokracijo s svojim igranjem in improviziranjem. Na ta način si je Mozartova družina služila kruh, z Mozartovim imenom so se seznanili številni pomembni impresariji, najpomembneje pa je, da je Mozart v tujih deželah slišal skladbe, ki jih v rodnem Salzburgu ni mogel slišati. Tako je srkal številne tuje vplive, ki jih je kasneje pretopil v nekakšen univerzalen klasicistični glasbeni jezik. Seveda je Mozart tuje vplive sprejemal skozi očetovo očala – iz pisem je razvidno, da je občudoval ali preziral podobno glasbo kot njegov oče (duhovno pusta se mu je zdela francoska glasba, cenil pa je dosežke manhheimske šole). Po prvih potovanjih so sledila gostovanja na Dunaju, v Brnu in Olomoucu, med leti 1769 in 1771 pa tudi prva »turneja« po Italiji, kjer je Mozart obiskal Verono, Mantovo, Milano, Parmo, Bologno, Firenze,

Rim, Neapelj, Torino, Benetke in Padovo. Prav v Italiji je dobil naročilo za prvo opero (v Milanu za opero *Mitridate*, *Re di Ponto* in v Veroni za kratko opero *Ascanio in Alba*). Prav operna naročila pa so Mozarta prisilila, da je v naslednjih letih še dvakrat potoval v Italijo – ko se je marca 1773 vrnil, v Salzburgu ni bil več čudežni deček. Čeprav je bil po naših današnjih merilih v resnici tipičen najstnik, je že stopil v službo in pričel s svojo redno bogato kompozicijsko dejavnostjo.

Število potovanj in koncertov, ki jih je Mozart opravil v desetih letih, je neverjetno. Še bolj pa dejstvo, da na teh potovanjih kot skladatelj ni počival, temveč redno pisal nova dela. Danes poznamo predvsem Mozartovih deset godalnih kvartetov in pri tem pogosto pozabljamo, da je pred tem napisal še šestnajst del v tej komorni zvrsti, vse večinoma prav v času »italijanskih« potovanj. Kvarteti z oznakami KV 136–138 so napisani v prehodni obliki med kvartetom in divertimentom, kar pomeni, da so namenjeni za zasedbo godalnega kvarteta, vendar pa so po svojih oblikovnih potezah bolj podobni divertimentu. Divertimento sicer označuje skladbo, ki je po svojem karakterju in izraznosti enostavnejša in namenjena razveseljevanju poslušalcev in glasbenikov, sestavljena pa je iz kontrastnih stavkov, ki med seboj ne izkazujejo trdnejših zvez. Seveda pa skladatelji z zvrstnimi in oblikovnimi oznakami niso ravnali tako natančno, kot bi si to želeli danes: Mozartovi divertimenti – tudi najbolj znani v D-duru, ki ga bomo slišali nocoj – so napisani v trstavčni obliki, ki bi jo lahko razumeli tudi kot razširitev tridelne italijanske uverture, s katero se je Mozart verjetno spoznal v Italiji in ki je močno vplivala na razvoj klasicistične simfonije. Prednost formalne nedoločenosti pa je gotovo tudi dejstvo, da je takšen kvartetni divertimento mogoče izvajati korično – se pravi z orkestrsko zasedbo godal.

Poleg Mozarta lahko med čudežno nadarjene glasbenike uvrstimo tudi Felixa Mendelssohna, ki pa si z Mozartom deli še druge skupne značilnosti. Tako je imel Mendelssohn podobno kot Mozart zelo nadarjeno sestro Fanny, s katero sta pogosto nastopala skupaj, Mendelssohnova družina pa je tudi veliko potovala, kar je mlademu glasbeniku izrazito širilo obzorja. Vendar pa v zvezi z Mendelssohnom ni brez pomena tudi dejstvo, da je izhajal iz sila pomembne družine, ki je bila obenem tudi tako premožna, da je mladeniču omogočila brezskrbno ukvarjanje z glasbo. Kako pomembna je bila hiša Mendelssohnovih, priča dejstvo, da so se v njej zbirali tako pomembni možje, kot so bili pesnik H. Heine, filozof G. F. Hegel, znanstvenik A. von Humboldt, glasbeni teoretik A. B. Marx ter igralski par Eduard in Therese Devrient. Mendelssohn je že v roсни mladosti prebiral Shakespearea, z mladeničem pa se je v Weimarju sestajal sam veliki J. W. Goethe.

Vzporedno s splošno omikanostjo se je razvijala tudi Mendelssohnova glasbeniška obrt, ki jo lahko najlažje razbiramo iz serije godalnih simfonij. Toda komaj šestnajstletni najstnik je z *Oktetom v Es-duru* že ustvaril svojo prvo veliko mojstrovino, ki preseneča predvsem z izobiljem različnih tekstur, ki segajo od unisona na koncu scherza, osemglasnega kontrapunktičnega finala, do odgovarjanja dveh godalnih kvartetov. Skladbo je posvetil prijatelju Eduardu Rietzu, pri katerem se je učil violine. Rietz je bil sprva član berlinskega dvornega orkestra, po sporu s Spontinijem pa je ustanovil Berlinsko filharmonično društvo, ki je imelo svoj polamaterski orkester (prav s tem je Mendelssohn leta 1829 pripravil znamenito izvedbo Bachovega *Matejevega pasijona*, ki je velikega baročnega skladatelja obudila iz pozabe). *Oktet* deloma razkriva, da je nastal kot rojstnodnevno darilo prijatelju, saj iz celote izrazito izstopa zahtevni part prve violine, opremljen

s številnimi arabeskami in figuracijami, vendar pa je sam Mendelssohn zapisal, da si je delo zamislil izrazito simfonično: »V Oktetu morajo vsi inštrumenti igrati v slogu simfoničnega dela. Oznake piano in forte je potrebno natančno spoštovati in poudarjati, bolj kot je to v navadi v delih takšnega karakterja.« Simfonične poteze izdaja že glavna tema prvega stavka, ki je zasnovana kot razložen akord, njene figuracije pa segajo vsakič nekoliko višje, dokler se ne spustijo v vrtoglavih arabeskah. Tak enostaven material daje v sredinskem delu skladatelju veliko možnosti za najrazličnejša izpeljevanja. Če je andante izpovedno manj prepričljiv, pa je največja mojstrovina *Okteta* prav gotovo skrita v scherzu. Navdahnil naj bi ga odlomek iz Goethejevega *Fausta*, ki govori o praznovanju čarovnic na Kleku, sanjsko atmosfero pa je Mendelssohn pričaral s kratkimi staccati v konstantnem pianissimu. Virtuoznosti pa ne izgublja tudi finale, ki je zasnovan kot virtuozna fugirana osemglasna študija. Ob vsem tem nas ne more presenetiti, da se je z naslednjim delom – *Uverturo k Snu kresne noči* – Mendelssohn že vpisal med nesmrtno.

Nekoliko težji in tudi poznejši vstop v svet glasbe pa je značilen za Arnolda Schönberga, ki ga danes sicer povezujemo s številnimi glasbeno-teoretičnimi pojmi (emancipacija disonance, atonalnost, dvanajsttonska tehnika), v resnici pa je vse življenje njegova pozornost veljala le glasbi. Kot sin čevljarja si je težko izbral dobro glasbeno izobrazbo (ni čudno, da je kasneje kot veliki mojster pouka kompozicije revnejše študente učil brezplačno), pri tem pa mu je bil v veliko pomoč prijatelj in tudi mentor Alexander Zemlinsky. Prav z Zemlinskym sta poleti leta 1899 odšla na krajši oddih v Payerbach južno od Dunaja in tu se je Schönberg zaljubil v Mathildo, sestro Zemlinskega. Tako nas ne more presenetiti, da je

Schönberga zajela ustvarjalna vročica in le v treh tednih je nastala simfonična pesnitev *Ozarjena noč*. Schönberg jo je napisal na podlagi pesmi Richarda Dehmla, pesnika, ki je izrazito vplival na Schönbergove estetske poglede. Dehmlova poezija se namreč jasno umešča v čas dekadence, ki je skušal opraviti s številnimi neverjetnimi moralnimi predsodki. To velja tudi za izbrano pesem, ki je zamišljena kot pogovor med žensko in moškim, ki hodita skozi gozd v nočni mesečini. Ženska moškemu prizna, da nosi otroka, ki pa ni njegov, moški pa v ljubečem odgovoru oznani svojo pripravljenost, da v veliki ljubezni tujega otroka sprejme kot svojega.

Danes sodi *Ozarjena noč* med skladateljeva najpogosteje izvajana dela, kritika pa skladbi ob krstni izvedbi leta 1902 ni bila preveč naklonjena. Mnoge je motila že izbira navidez neprimerne snovi (simfonična pesnitev nima zunanjega programa, temveč slika bolj duševne konflikte in atmosfero narave) in pa dejstvo, da harmonski stavek raste iz Wagnerjevega sveta. Večina pa je prezrla, da je Schönberg v svoji mojstrovini združil tako opojni svet Wagnerjevih harmonij kot premišljeno motivično delo, značilno za Wagnerjevega največjega nasprotnika, J. Brahmsa. Skladba je sestavljena iz dveh delov z uvodom in epilogom. Uvod prinaša temno misel v d-molu, prvi del pa nato dramatično nabito izpoved žene, ki ga zaznamuje motiv v violi. Sredi dela se atmosfera zamenja; težke zvoke zamenja nežna liričnost, motivična kratkosapnost pa se spremeni v dolgo izdržano melodijo v D-duru, ki predstavlja odgovor moškega. Delo se sklene v epilogu, ki jasno naslika spokojno vzdušje »ozarjene« noči.

Gregor Pompe